

Μητρ. Ναυπάκτου: Ιεροί Κανόνες Και Οικουμενικό Πατριαρχείο

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου](#)

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Όταν αναφύονται διάφορα ἐκκλησιαστικά προβλήματα, ἀμέσως ἐκδηλώνονται τά ποικίλα ρεύματα πού υπάρχουν μέσα στήν ἐκκλησιαστική ζωή καί τά ὁποῖα ἔχουν διαμορφωθῇ ἀπό ἀλλότριες παραδόσεις. Αὐτό παρατηροῦμε καί στό οὐκρανικό πρόβλημα πού ἐκδηλώθηκε στήν ἐποχή μας καί ἔδωσε ἀφορμή νά ἀποκαλύπτονται «ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί», ὡς πρός τήν ἐρμηνεία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος.

Ἄλλοτε προτάσσεται ἡ ἀγάπη ἔναντι τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὡσάν οἱ Πατέρες πού θέσπισαν τούς ἱερούς Κανόνες νά μήν εἶχαν ἀγάπη, καί ἄλλοτε θεωρεῖται ὅτι οἱ ἱεροί Κανόνες καταστρατηγοῦν τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα, ὡσάν οἱ Πατέρες νά ἦταν νομικιστές καί νά μή ἐνδιαφέρονταν γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἐκδηλώνεται τό προτεσταντικό πνεῦμα τοῦ ἀντι-νομισμοῦ, ὅπως ἐπίσης ἐκδηλώνεται καί τό πνεῦμα τῆς ἐκνομίκευσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Μέ ὅσα θά γραφοῦν στήν συνέχεια θά γίνω σαφέστερος, γιατί τά πράγματα δέν εἶναι διαζευκτικά: κανόνες ἢ ἀγάπη.

1. Τό ἐκκλησιαστικό πολίτευμα

Μετά τήν Πεντηκοστή καί τήν επέκταση τῆς Ἐκκλησίας σέ ὅλα τά Ἔθνη χρειάσθηκε σταδιακά νά συγκροτηθῇ αὐτός ὁ «ἱερός θεσμός» τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό τό ἔργο ἄρχισε κυρίως μέ τόν ἅγιο Εἰρηναῖο Ἐπίσκοπο Λουγδούνου-Λυῶνος. Στήν συνέχεια οἱ Τοπικές καί Οἰκουμενικές Σύνοδοι διοργάνωσαν τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας καί ἔθεσαν τίς βάσεις γιά τήν καλή λειτουργία καί τήν ἐνότητά της.

Στήν ἀρχή συγκροτεῖτο κατά τόπους ἡ Ἐκκλησία ὑπό τόν Ἐπίσκοπο τῆς πόλεως, καί ἀπό τό μισό τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ. παρατηρεῖται ἡ ἀνάπτυξη τοῦ Συνοδικοῦ Συστήματος, μέ τήν ἐμφάνιση τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων, διότι ἔτσι ἔπρεπε νά διαφυλαχθῇ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Τό ἀρχαιότερο σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἦταν τό Μητροπολιτικό σύστημα, στό ὁποῖο ὁ Μητροπολίτης ἦταν πρῶτος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας του. Ἀργότερα δημιουργήθηκε τό ὑπερ-Μητροπολιτικό σύστημα, γιά νά καταλήξῃ στό Πατριαρχικό σύστημα διοικήσεως μέ ἀπώτερο σκοπό τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Στά ἐκκλησιαστικά αὐτά συστήματα πάντοτε ὑπάρχει «ὁ Πρῶτος» πού συγκροτεῖ τήν ἐνότητά τους. Τό θέμα αὐτό δέν ἦταν θέμα κοσμικῆς νοοτροπίας καί ἐξουσίας, ἀλλά ἔκφραση τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Αὐτή ἡ συνοδική ὁργάνωση τῆς Ἐκκλησίας δέν ἔγινε ἀπό ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι δέν εἶχαν ἀγάπη, ἀλλά ἀπό ἁγίους καί θεόπνευστους Πατέρες στίς Τοπικές καί Οἰκουμενικές Συνόδους, οἱ ὁποῖοι Πατέρες μέ τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θέσπισαν Κανόνες γιά νά διασφαλίσουν τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδος τό 325 μ.Χ. καθιέρωσε τό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως, καί οἱ ἐπόμενες Σύνοδοι, κυρίως ἡ Β΄ (381) καί ἡ Δ΄ (451) Οἰκουμενικές Σύνοδοι καθιέρωσαν τό ὑπερ-Μητροπολιτικό καί τελικά τό Πατριαρχικό σύστημα.

Αὐτές οἱ βασικές ἐκκλησιολογικές γνώσεις εἶναι ἀπαραίτητες, γιατί οἱ Ἐπίσκοποι ὀφείλουμε νά γνωρίζουμε καί νά σεβόμαστε τήν κανονική αὐτή συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας καί νά μὴν τήν ἀμφισβητοῦμε οὔτε νά τήν ὑπονομεύουμε μέσα ἀπό συναισθηματικούς λόγους καί μάλιστα μέ λαϊκιστικά συνθήματα, τύπου κοινωνικῆς ἀναρχίας.

Μάλιστα, λίγο πρὶν χειροτονηθοῦμε Ἐπίσκοποι δώσαμε ὑπόσχεση ἐνώπιον Κλήρου καί λαοῦ, καί βασικά ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι θά διαφυλάξουμε τούς ὅρους καί τούς Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων. Ἀφοῦ ὁμολογήσουμε τό Σύμβολο τῆς Πίστεως ἔπειτα δίνουμε τήν ἐξῆς ὁμολογία:

«Πρός δέ τούτοις στέργω καί ἀποδέχομαι τάς ἁγίας ἐπτά οἰκουμενικάς Συνόδους, καί τῶν Τοπικῶν, ἅς ἐκεῖναι ἀποδεξάμεναι ἐκύρωσαν, ἐπί φυλακῇ τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀθροισθεῖσαι. Ὁμολογῶ πάντας τούς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ὑπό φωτιστικῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος ὁδηγουμένων, ἐκτεθέντας ὅρους τῆς ὀρθῆς πίστεως καί τούς ἱερούς κανόνες, οὓς οἱ Μακάριοι ἐκεῖνοι, πρὸς τήν τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διακόσμησιν καί τῶν ἡθῶν εὐταξίαν κατὰ τάς Ἀποστολικὰς παραδόσεις καί τήν διάνοιαν τῆς Εὐαγγελικῆς θείας διδασκαλίας συντάξαντες, παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐνστερνίζομαι, καί κατ' αὐτοῦς ἰθύνειν ἐπιμελήσομαι τήν θείῳ βουλήματι κληρωθεῖσάν μοι διακονίαν καί κατ' αὐτούς διατελέσω διδάσκων πάντα τόν τῇ πνευματικῇ μοι ποιμαντορία πεπιστευμένον Ἱερόν κλῆρον καί τόν περιούσιον Λαόν τοῦ Κυρίου».

Ἀπό αὐτό τό ἀπόσπασμα – ὁμολογία πρὶν τήν χειροτονία μας εἰς Ἐπίσκοπον φαίνονται δύο σημαντικές ἀλήθειες.

Ἡ πρώτη ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχει ταυτότητα μεταξύ τῶν Προφητῶν, Ἀποστόλων καί Πατέρων. Δέν ὑπάρχει καμμία διάσταση καί διάσπαση μεταξύ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, τῆς Πεντηκοστῆς καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Μόνον οἱ Προτεστάντες καί ὅσοι διακρίνονται ἀπό τήν νοοτροπία τους κάνουν διάκριση μεταξύ Προφητῶν καί Ἀποστόλων, καί μεταξύ Ἀποστόλων καί Πατέρων, καί προτιμοῦν τοὺς μὲν ἔναντι τῶν δέ. Μὲ τέτοια ἐπιχειρήματα ἐπαγγέλλονται νά ἐπαναφέρουν δῆθεν τήν Ἐκκλησία στήν ἀρχαία ἀποστολική ζωή, παρακάμπτοντας τήν ὅλη κανονική δομή τῆς Ἐκκλησίας πού τήν θεωροῦν ὡς διαστρεβλωτική τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων.

Μιά τέτοια θεωρία εἶναι βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό ὁποῖο ἐφώτισε τοὺς ἁγίους Πατέρες ἐν Συνόδῳ νά θεσπίσουν τοὺς ὅρους καί τοὺς ἱερούς Κανόνες.

Ἡ δεύτερη ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὑπάρχει σαφέστατη σχέση μεταξύ τῶν ὁρων-δογμάτων καί τῶν Κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Οἱ ὅροι-δόγματα καθορίζουν τά ὅρια μεταξύ τῆς ἀληθείας καί τῆς πλάνης στό Τριαδολογικό καί Χριστολογικό θέμα, ἐνῶ οἱ Κανόνες εἶναι οἱ ἐφαρμογές τῶν ὁρων στήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο πολλές φορές κατά τήν διάρκεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ἐορτάζουμε τήν σύγκληση τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πού ἀποτελοῦν τήν βάση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Γι' αὐτό δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπονομεύονται οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πρός χάριν μιᾶς νεφελώδους καί συναισθηματικῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὡς ἀνατροπή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος.

Ὁ μακαριστός Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γρηγορίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀρχιμ. Γεώργιος (Καψάνης) στό ἄριστο ἐπιστημονικό του ἔργο μέ τίτλο «Ἡ ποιμαντική διακονία κατά τούς ἱερούς Κανόνες» ἀναλύει δεξοδικά αὐτό τό σημαντικό θέμα.

Ἰδίως τά κεφάλαια τοῦ βιβλίου μέ τίτλους: «Ἡ θέσπισις τῶν ἱερῶν Κανόνων πρός πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν τῆς ποιμαντικῆς», «Ἡ τήρησις τῶν ἱερῶν Κανόνων προϋπόθεσις τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐταξίας καί τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας», «Ἡ συνοδική δομή τῆς Ἐκκλησίας καί ὑπό τῶν Ποιμένων συνοδική διαχείρισις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων», «Ἡ αἵρεσις, τό σχίσμα καί ἡ ἐνδεικνυομένη πρός τούς αἵρετικούς καί σχισμαστικούς ποιμαντικῆς στάσις», εἶναι ὑποδείγματα ἐπιστημονικοῦ λόγου καί ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ μακαριστός Ἡγούμενος χρησιμοποιώντας παραδείγματα ἀπό τήν κανονική δομή τῆς Ἐκκλησίας καί ἀπό τήν σύγχρονη ἐπιστημονική ἔρευνα, γράφει:

«Οἱ Πατέρες βιοῦν τούς Κανόνες ὡς “μαρτύρια” Θεοῦ αἰσθανόμενοι δι' αὐτούς χαράν ὡς ἡσθάνοντο οἱ πιστοί τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι διά τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Εἰς τήν συνείδησιν τῶν Πατέρων οἱ ἱεροί Κανόνες ἀποτελοῦν οὐχί τι τό διάφορον πρός τάς θείας ἐντολάς, ἀλλά συνέχισις αὐτῶν. Ὅ,τι λέγεται, λοιπόν, περί τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ καί τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εἶναι δυνατόν νά λέγεται καί περί τῶν ἱερῶν Κανόνων».

Αὐτός ὁ λόγος εἶναι πολύ σημαντικός καί δείχνει τήν ἐνότητα μεταξύ τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, μεταξύ τοῦ Εὐαγγελίου καί τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Γι' αὐτό κανεῖς μάλιστα ἀπό μᾶς τούς ἐκκλησιαστικούς δέν πρέπει νά ἀμφισβητῇ τήν κανονική δομή τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ὀνόματι τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων.

2. Ὁ θεσμός τῆς «Πενταρχίας»

Στήν πορεία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας χρειάσθηκε οἱ θεόπνευστοι Πατέρες, ὅπως προαναφέρθηκε, νά θεσπίσουν τούς ἱερούς Κανόνες, γιά νά διασφαλίσουν τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ πολυπρόσωπη ἐκκλησιαστική ζωὴ καὶ ἡ πολυποίκιλη ὀργάνωση, ἀπαιτοῦσαν μιὰ ἰδιαίτερη διαρθρωμένη ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, πού νά πειθαρχῇ καὶ νά ὑπακούη σέ ἰδιαίτερους κανόνες. Στὴν πραγματικότητα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦταν ἐκεῖνο πού διατηροῦσε διὰ τῶν κανόνων τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, ἀναπτύχθηκε ὁ θεσμός τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων, τῆς λεγομένης «Πενταρχίας», καὶ τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Μερικά παραδείγματα.

Ὁ στ' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325 μ.Χ.) ὀρίζει τὸν Ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας νά εἶναι «Πρῶτος» τῶν Ἐπισκόπων στὴν Αἴγυπτο, τὴν Λιβύη καὶ τὴν Πεντάπολη. Καὶ αὐτό θά γίνη, ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζεται μέ τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης. Τὸν Ἐπίσκοπο Ἀντιοχείας ὀρίζει νά προΐσταται ὅλων τῶν ὑποκειμένων σέ αὐτόν ἐπαρχιῶν, ἥτοι Συρίας καὶ Κοίλης Συρίας, καὶ Κιλικίας καὶ Μεσοποταμίας, καὶ νά ἔχη τὰ πρεσβεῖα στίς Ἐκκλησίες. Μέ τὸν ζ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Αἰλίου, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ πόλη τῶν Ἱεροσολύμων, νά ἐξακολουθήσῃ νά ἔχη τὴν τιμὴ στὴν Μητρόπολη, διατηρώντας τὸ κύρος της.

Μέ τὸν β' καὶ γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381 μ.Χ.), συγκροτεῖται καὶ ἡ διαίρεση τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, μέ βάση τὴν διαίρεση τοῦ Κράτους ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνο. Μέ τὸν γ' Κανόνα τῆς Συνόδου αὐτῆς, καθορίζονται τὰ πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κείμενο: «Τὸν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ρώμην».

Μετάφραση (Προδρόμου Ἀκανθοπούλου): «Ὁ Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως βέβαια νά ἔχη τὰ πρεσβεῖα τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης, ἐπειδὴ ἡ Κωνσταντινούπολη εἶναι ἡ νέα Ρώμη».

Μέ τὸν η' Κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431 μ.Χ.) ἐπικυρώνεται μαζί μέ τίς προηγούμενες ἐκκλησιαστικές περιφέρειες καὶ τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Κείμενο: «...ἔξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ τὴν Κύπρον, προεστῶτες, κατὰ τοὺς κανόνες τῶν ὁσίων Πατέρων, καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τὸ δέ αὐτό καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων, καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται».

Μετάφραση: «...οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῆς Κύπρου, πού προσῆλθαν

στήν άγία σύνοδο, νά έχουν τό άνεπηρέαστο καί άβίαστο σύμφωνα μέ τούς κανόνες τών όσίων Πατέρων καί τήν παλιά συνήθεια, τελώντας μόνοι τους τίς χειροτονίες τών εύσεβεστάτων επίσκόπων• τό ίδιο νά τηρηθῇ καί στίς άλλες διοικήσεις καί σέ όλες γενικά τίς έπαρχίες».

Μέ τόν κη' Κανόνα τῆς Δ' Οίкуμενικῆς Συνόδου (451 μ.Χ.), οί άγιοι Πατέρες καθόρισαν τά ίσα πρεσβεΐα τιμῆς στόν θρόνο τῆς Νέας Ρώμης μέ τόν θρόνο τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, μέ τό έξῆς σκεπτικό:

Κείμενο: «Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οί έκατόν πενήκοντα θεοφιλέστατοι επίσκοποι, τά ίσα πρεσβεΐα άπένειμαν τῷ τῆς νέας 'Ρώμης άγιωτάτῳ θρόνῳ, εύλόγως κρίναντες, τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεΐσαν πόλιν, καί τών ίσων απολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι 'Ρώμῃ, καί έν τοῖς εκκλησιαστικοῖς ὡς εκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' εκείνην ὑπάρχουσαν».

Μετάφραση: «Έχοντας λοιπόν τόν ίδιο σκοπό οί έκατό πενήντα θεοφιλέστατοι επίσκοποι άπένειμαν τά ίσα πρεσβεΐα στόν άγιότατο θρόνο τῆς Νέας Ρώμης, κρίνοντας δικαιολογημένα, ὥστε ἡ πόλη πού τιμήθηκε μέ βασιλεία καί σύγκλητο, απολαμβάνοντας καί τά ίσα πρεσβεΐα μέ τή πρεσβύτερη βασιλική πόλη Ρώμῃ, νά μεγαλύνεται ὅπως εκείνη καί στά εκκλησιαστικά πράγματα, καθώς εἶναι δεύτερη (στήν τάξη) ὕστερα από εκείνη».

Ἡ Πενθέκτη Οίкуμενική Σύνοδος (691-692 μ.Χ.) βεβαίωσε τήν διαίρεση τών εκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, αλλά καί καθόρισε τήν ιεραρχική τάξη καί τά πρεσβεΐα τών θρόνων μέ τόν λστ' Κανόνα της.

Κείμενο: «Άνανεούμενοι τά παρά τών έκατόν πενήκοντα άγίων Πατέρων, τών έν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καί βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καί τών έξακοσίων τριάκοντα, τών έν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν, ὥστε τόν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τών ίσων απολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας 'Ρώμης θρόνου, καί έν τοῖς εκκλησιαστικοῖς, ὡς εκείνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' εκείνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Άλεξανδρέων μεγαλοπόλεως άριθμείτῳ θρόνος, εἴτα ὁ Άντιοχείας, καί μετά τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».

Μετάφραση: «Άνανεώνοντας ὅσα νομοθετήθηκαν από τούς έκατόν πενήντα άγίους Πατέρες πού συνῆλθαν σ' αὐτήν τή θεοφύλαχτη καί βασιλική πόλη καί από τούς έξακοσίους τριάντα πού συνῆλθαν στή Χαλκηδόνα, ὀρίζουμε νά απολαμβάνῃ ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινούπολης τά ίσα πρεσβεΐα μέ τό θρόνο τῆς πρεσβύτερης Ρώμης καί νά μεγαλύνεται, ὅπως εκείνος, στά εκκλησιαστικά πράγματα καί νά

εἶναι δεύτερος μετά ἀπό ἐκεῖνον, καί ὕστερα ἀπ' αὐτόν νά ἀριθμῆται ὁ θρόνος τῆς μεγαλούπολης Ἀλεξανδρείας, ἔπειτα ὁ θρόνος τῆς Ἀντιόχειας καί ὕστερα ἀπ' αὐτόν ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων».

Μέ τούς ἀναφερθέντες Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί ἰδιαιτέρως μέ τόν Κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ρυθμίσθηκαν τελεσιδίκως καί ἀμετακλήτως τά λεγόμενα Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καί τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Αὐτό λέγεται «Πενταρχία».

Ἀργότερα τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ὅταν ἀπομακρύνθηκε ἡ Πρεσβυτέρα Ρώμη, παρεχώρησε μέ κενωτική-θυσιαστική ἀγάπη τμήματα τοῦ ποιμνίου του γιά τήν δημιουργία τῶν νεωτέρων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν μέ συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Συνήθως τά ἄλλα Πατριαρχεῖα δέν προχώρησαν σέ δημιουργία νέων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀπό τά Ποίμνιά τους.

3. Ἡ παραθεώρηση τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας

Τά νεώτερα χρόνια παρουσιάσθηκε μιά ἄποψη, θά ἔλεγα ἀντινομιστική, πού εἶναι ἀντίθετη μέ αὐτήν τήν παράδοση, πού ἐκφράζεται ἀπό τούς ἱερούς Κανόνες. Πρόκειται γιά μιά θεωρία πού ἐκπόνησαν διάφοροι Ρῶσοι θεολόγοι, ἀναφερόμενοι στό ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία καί ἡ χριστιανική ἀγάπη εἶναι τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πού δείχνει τήν ἐλευθερία, παραθεωρώντας συγχρόνως τούς Κανόνες καί τήν κανονική συγκρότηση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Βασικό σημεῖο αὐτῆς τῆς θεωρίας εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία θά πρέπει νά ἐρμηνευθῇ ὅχι ὡς ἕνας κανονικός ὀργανισμός, ἀλλά μέ βάση τήν θεία Εὐχαριστία, ἀφοῦ αὕτη εἶναι τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ θεωρία αὕτη διατυπώθηκε ἀπό τόν Νικολάϊ Ἀφανάσιεφ (1893-1966), ὁ ὁποῖος ἀξιοποίησε τίς ἀπόψεις τῶν Σλαυοφίλων θεολόγων, ἰδιαιτέρως τοῦ Χομιακῶφ καί τοῦ Μπουλγκάκωφ.

Οἱ Σλαυόφιλοι πιστεύουν ὅτι ἡ ρωσική κουλτούρα ἦταν ἕνα προϊόν τοῦ ἰουδαιο-χριστιανισμοῦ καί τῆς βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τήν ὁποία ἔλαβαν τόν Χριστιανισμό, καί δέν προέρχεται ἀπό τήν ἐλληνική φιλοσοφία καί τό ρωμαϊκό δίκαιο. Ἔτσι, ἡ ἔλλειψη στήν ρωσική κοινωνία τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καί τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, ἐνῶ φαίνεται ὡς ἀρνητική, ἐν τούτοις γι' αὐτό θεωρεῖται θετική, γιατί ἡ ρωσική κουλτούρα ἀποτελεῖτο ἀπό χριστιανικές πηγές καθαρές, χωρίς τίς μή χριστιανικές ἐπιρροές.

Τέτοιες ἀπόψεις ἐκφράσθηκαν ἀπό τόν Ἀλέξη Χομιακῶφ, ὁ ὁποῖος συγχρόνως καθόριζε ὅτι ὁ ὀρισμός τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀγάπης «ἔχει τίς ρίζες του σέ ἕνα συστηματικό Τριαδικό ὄραμα τῆς Ἐκκλησίας». Σέ αὐτήν τήν προοπτική παρουσιάζει τό Ἅγιον Πνεῦμα ὡς θεϊκό πρόσωπο πού ἐσωτερικεύει τήν ἐξωτερική

ἀποκάλυψη τοῦ Πατέρα ἀπό τόν Χριστό. Αὐτό ἐκδηλώνεται μέσα στήν θεία Εὐχαριστία, σύμφωνα μέ τίς παρατηρήσεις τοῦ Aidan Nichols.

Συγκεκριμένα, ὁ Ἀλέξης Χομιακώφ ἔβλεπε τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας στήν ἐνότητα τῆς Χάριτος πού ζοῦν οἱ ἄνθρωποι μέσα στά Μυστήρια, ἐνῶ αἰσθανόταν ἀπέχθεια γιά τόν Παπισμό, στόν ὁποῖο ἔβλεπε ὅτι ὑπάρχει μιά ἐξουσία πάνω σέ ἄλλες Τοπικές Ἐκκλησίες, γιατί, κατ' αὐτόν, μέσα ἀπό τόν ὀρισμό τῆς ἀγάπης «δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη καμμιά σχέση ἐξουσίας μεταξύ τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, δέν ὑπάρχει ἱεραρχία μεταξύ τους, καμμιά κατάταξη σέ μεγαλύτερο ἢ μικρότερο, μέσα στήν χριστιανική κοινοπολιτεία».

Ὁ Ἀλέξης Χομιακώφ ἔβλεπε τήν Ἐκκλησία ὡς μιά ἀόρατη πραγματικότητα, μιά ἔνωση προσώπων μέ βάση τήν κοινή πίστη καί τήν ἀγάπη τους στόν Χριστιανικό Θεό, καί ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησία -Κληρικοί καί λαϊκοί- κληρονομοῦν τό χάρισμα τῶν Ἀποστόλων.

Κριτική στήν θεωρία αὐτή τοῦ Χομιακώφ ἔγινε ἀπό τόν Μπουλγκάκωφ πού ὑποστήριζε ὅτι μιά τέτοια ἐρμηνεία προέρχεται ἀπό τήν ταύτιση τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας μέ τό Κράτος, πού συνέβαινε στήν Τσαρική Ρωσία, καί γι' αὐτό ὁ Χομιακώφ προσπάθησε νά δῇ τήν ἐσωτερική χαρισματική της ζωή. Ὅμως, οἱ δύο ἐπαναστάσεις τοῦ 1917 ἀπελευθέρωσαν τήν Ἐκκλησία ἀπό τόν κρατικό ἔλεγχο καί ἀπεκάλυψαν ὅτι εἶναι μιά κοινωνία ἀπό μόνη της, μέ δικά της ὄργανα διακυβερνήσεως καί ἐπομένως δέν εἶναι μόνον ἓνα θεϊκό μυστήριο ἢ μιά πνευματική κοινωνία.

Ὅμως, ὁ Μπουλγκάκωφ, παρά τήν κριτική του, κράτησε τρία σημεῖα ἀπό τόν Χομιακώφ, ὅτι ἡ ἀθέατη πλευρά τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πιό σημαντική ἀπό τήν ὁρατή, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιά ἐνιαία ἔνωση κοινοτήτων, χωρίς νά ὑπάρχη ἓνας παγκόσμιος θεσμός, καί ὅτι στήν Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη ἐξουσία, ἐξαναγκασμός, νομικός περιορισμός, ποινή, ὁπότε ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κατ' οὐσίαν ἐνότητα μεταξύ ἐλευθερίας καί ἀγάπης.

Στήν συνέχεια ὁ Ἀφανάσιεφ εἶδε τά θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι σέ ἓνα ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἀλλά στίς Τοπικές Ἐκκλησίες, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξη θεμελιώνεται στήν θεία Εὐχαριστία. Ἔτσι, τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μιά ἐπέκταση καί ἐκ νέου ἔκφραση τοῦ δόγματος τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία μέ ὅρους τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι ἐσχατολογική, βασική της μορφή εἶναι ἡ Τοπική Ἐκκλησία, καί γι' αὐτό δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη νόμος ἢ ἐξουσία ἢ σχέσεις ὑποταγῆς καί ἐπιβολῆς.

Μέ αὐτήν τήν ἔννοια ἡ ἱερωσύνη, ὅπως φαίνεται στήν θεία Εὐχαριστία, εἶναι

διακονική προσφορά, καί όταν μιά Τοπική Ἐκκλησία λαθεύει, τότε διακόπτεται ἡ εὐχαριστιακή κοινωνία μέ τά μέλη της καί αὐτό δέν εἶναι μιά πράξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, μιά πράξη σχέσεων ἐξουσίας, ἀλλά μιά πράξη ὁμολογίας πίστεως καί ἀγάπης διορθωτικῆς, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία πού ἔκανε λάθη εἶναι ἐλεύθερη νά τά λάβη ὑπ' ὄψη της ἢ ὄχι.

Ἀπό αὐτήν τήν μικρή ἀνάλυση τῆς θεωρίας τῶν σλαυόφιλων θεολόγων φαίνεται καθαρά ἡ ὑποτίμηση καί ἡ παραθεώρηση τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι δῆθεν ἦταν ἐπίδραση τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου. Βέβαια, οἱ σλαυόφιλοι θεολόγοι εἶχαν δικά τους προβλήματα, κατά τήν τσαρική περίοδο καί τήν μεταεπανασταστική περίοδο, καί γι' αὐτό ἔφθασαν σέ αὐτήν τήν θεωρία ἐξάρσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας σέ βάρος τῆς κανονικῆς συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς ὅμως αὐτές οἱ θεωρίες ἐπηρέασαν καί πολλούς ὀρθοδόξους θεολόγους, ὥστε στήν συνέχεια καί αὐτοί νά παραθεωροῦν τήν κανονική δομή τῆς Ἐκκλησίας, καί ὁμιλοῦν γιά μιά σύνδεση ἀγάπης καί ἐλευθερίας μέσα στήν Ἐκκλησία.

Μελετώντας τά Πρακτικά τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων, παρατηρεῖ κανεῖς τά ἀκόλουθα:

Πρῶτον, οἱ Πατέρες στίς Τοπικές καί Οἰκουμενικές Συνόδους ἐθέσπισαν ἱερούς Κανόνες γιά τήν συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας καί τήν διαφύλαξη τῆς ἐνότητάς της, μέ τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Δεύτερον, οἱ ἱεροί Κανόνες δέν εἶναι νομικά κείμενα πού καταργοῦν τήν ἀγάπη καί ἀντιπαλεύουν τήν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλά εἶναι «μαρτύρια» τοῦ Θεοῦ, ὅπως οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ στήν Παλαιά καί Καινή Διαθήκη.

Τρίτον, ὁ θεσμός τῆς «Πενταρχίας» πού καθιερώθηκε ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους ἔχει ὡς Πρῶτο τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Πάπα τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης.

Τέταρτον, ἡ παραθεώρηση τοῦ κανονικοῦ συστήματος ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν ἀγάπης καί ἐλευθερίας συνιστᾷ ὑπονόμευση τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γιά τίς ὁποῖες ἐμεῖς οἱ Ἀρχιερεῖς ὁμολογήσαμε πρίν τήν χειροτονία μας ὅτι θά τηροῦμε καί δέν πρέπει νά τοὺς ἀπαξιῶνουμε μέ περίεργους συλλογισμούς.

Πέμπτον, ἰδίως ἐμεῖς οἱ ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε τήν ἱστορία τῆς Αὐτοκεφαλίας μας. Γιατί, ὅπως ἔγραφε παλαιότερα ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, εἴμαστε «οἱ πρῶτοι διδάξαντες» τοὺς Βαλκανικούς λαούς γιά τήν ἀποσκίρτησή τους μέ ἐπαναστατικό τρόπο ἀπό τήν Μητέρα Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Καί αὐτό ἔγινε μέ τήν παρέμβαση ξένων δυνάμεων, ἀλλά

καί μέ τήν ανάπτυξη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ πού ἦταν ἀπόρροια τοῦ Διαφωτισμοῦ.

Ἐκτον, δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἀνήκουμε στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἶναι ἡ «πρωτότοκη θυγατέρα» καί ἀδελφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία ὅμως ἔχει τήν τιμή νά συνοικῇ μέ τήν Μητέρα – Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Γι' αὐτό πρέπει νά εἴμαστε προσεκτικοί στούς λόγους μας, ὥστε νά μή συμμετέχουμε σέ πράξεις ὑπονομεύσεώς του. Ἄν γίνη κάτι τέτοιο, εἶναι στήν πραγματικότητα παράβαση τῆς ὁμολογίας πού δώσαμε ὅτι θά τηροῦμε τά δόγματα, τούς ὅρους καί τούς Κανόνες τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ὅλα ὅσα ἀναφέρθησαν προηγουμένως εἶναι ἀπαραίτητα νά ὑπενθυμίζονται, γιατί δυστυχῶς παραθεωρεῖται τό κανονικό δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας ὡς δῆθεν νομικισμός. Μέ τόν τρόπο αὐτό βλασφημεῖται τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό Ὅποῖον ἐφώτισε τούς ἁγίους Πατέρες νά ρυθμίσουν τό ἐκκλησιαστικό πολίτευμα. Συγχρόνως δείχνουν καί τήν βασική αἰτία τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως τῆς ἐποχῆς μας.

Τά θέματα τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καθορίσθηκαν ἀπό τίς Τοπικές καί Οἰκουμενικές Συνόδους, εἶναι σοβαρότατα καί δέν προσφέρονται γιά ἐκκλησιαστικούς λαϊκισμούς